

sina . . . svojega sina, ki te prosi odpuščanja . . . Reci, o reci . . . reci, da si mi odpustila . . . »

Tiho . . . tiho je v mračnem prostoru . . . Ne gane se žena na bornem ležišču, spava . . . trdno spava . . . spava nevzdrumno. — Konec boja in težav, mir ji seva z upadlega obraza, v katerega so zasekale solze globoke brazde. Zastonj . . . zastonj prosi sin!

Prepozno . . .

Zunaj zaropota oknica. Hipoma zatemnujoči se mrak je ugasil solnčni svit z ostrim severom . . . V nizkih valovih tu, tam skokoma in kupoma beže, prše in se kade lahne megle sneženih igel pred divjim, strastnim vetrom, ki burno odhaja in se burno vrača in vedno iznova siplje raz strehe beli prah.

Še kleči sin ob smrtni postelji matere . . . V glavi se mu vrti in vije. Srce se mu krči, vso dušo mu tare divje zmetena bojazen; brezup, stud do samega sebe mu vnema možgane, mu reže mozeg. Ne da se pregnati kesanje . . . kesanje!

Prepozno . . .

Prepozno! — Saj ne bije, saj ne utriplje več . . . materino srce!

Velikoruskija narodnyja pjesni.

ВѢЛИКОРУССКІЯ НАРОДНЫЯ ПѢСНИ.

Изданы проф. А. И. Соболевскимъ. Томъ I. С.-Петербургъ 1895.

Velikoruskija narodnyja pjesni. Izdany. prof. A. I. Sobolevskim. Tom. I. Sankt-Peterburg. Vel. leksikonski format. Strani 628. Cena 3 rublje. —

Profesor Sobolevskij se je lotil velikanskega truda. Zbrati hoče in izdati vse narodne pesmi velikoruske. Ravno kar je izšel na svetlo tega zbornika prvi del, obsezajoč (manjše) epske pesmi. Za tem zvezkom izide še šest daljnjih, različnih po vsebini. Že debela, elegantno opremljena knjiga kaže, čigave so te pesmi, katerih je že v tem prvem delu lepo število — 503.

Kaj opevajo epske pesmi prvega toma?

Od sladke ljubezni do grenkega gorja, od vojaške hrabrosti na bojišču do temnega zločina, od ženitve do smrti . . . skoro vse

faze človeškega življenja se pomičejo v tej poetični panorami mimo naših oči. Skoro vsaki vzdih ali vzkrík človeškega srca odmeva iz teh pesmi, med katerimi nahajamo nekaj pravih poetičnih biserov, bodisi glede originalne misli, krasne dikcije, ali pa glede globokega čuvstva.

Tu in tam te miče nekatera taka pesem, da bi jo preložil na naše narečje. Toda, če že sploh velja stara resnica, da pri najboljšem prevodu vendar-le nekoliko obledi kolorit originalov, moramo reči, da velja ta resnica pač posebno o prevodih pravih »narodnih« pesniških reči. Marsikaj se kar ne da prevesti, in če si vendar prevedel, vidiš sam, da prevod tvoj ni več — izvornik. Najpristnejši estetični užitek nam daje torej kak tak umotvor v izvornem jeziku samem — ako smo popolnoma vešči temu jeziku.

Za primer, kake globokočutne pieše se nahajajo med epskimi poezijami tega prvega toma, sem prevedel, kolikor se je dalo natanko, število 400. Dajmo tej baladi naslov:

M r t v i k a z a k .

Во полѣ, полѣ чистомѣ могилушка стоить . . .

V polji tam, polji čistem gomila stoji,
A v gomili belo teló leži,
Pa vojakovo.
Tam leži ubit on, ubit in izranjen ves,
In izsekan je, razmesarjen ves;
Roke, noge — štirikrat ranjene.
Nad glavój mu križ zlat,
Križ zlat stoji, kován,
Kován, dragocén.
V rokah drži mi pisemce,
Drži pisemce popisano.
On pa čita ga in čita ga.
A pri nogah stoji njegov zvesti konj;
Stoji, bije s kopiti na mokro zemljó,
On bije zemljó, razkopana tla,
Razkopana, do mladca že prišel je:
•Vstani, mladec moj dobri, ti hrabri kazák,
Vstani, vzbudi se ti!
Oj, pokaži mi pot in cesto mi
Tja v moj domači, tja v rojstni kraj!
A predragi mladenič kazak ni vstal,
Samo glavo je malko privzdignil od tal
Pa je svojemu konju pokazal pot,
Kazal pot mu, govoril takó:
•Beži, beži, konjič moj, ti dragi vran,

Po široki tja cesti naprej, naprej!
 Pa prispeješ ti k vratom novim, konjič!
 Tam s kopiti bij v vrata mi nova tá,
 Dokler odpre ti mati rodna mojá;
 Ona prime za uzdo te svileno
 Pa povede te v hlev, dá ti ovsá, sená;
 Pa te začne tam mati izprašávati,
 Izprašávati, pred-te padati
 In s solzami te gorečimi umivati:
 »Kje si bil, kje si bil?
 In kakó, da si, vranec, pribežal ti sám?
 Gospodar kje je tvoj, mladec hrabri, sin moj?« —
 »On ubit je, ubit na poljani leží,
 Na poljani leží, pod gomiloj tam spí . . .«

* * *

Kadar izide vse ogromno delo, bodo pač imeli učenjaki dosti gradiva študijam svojim. In s kako različnih stališč se bode dalo proučevati to narodno blago! Ruski učenjaki bodo gledali in videli v ruskih narodnih pesmih kakor v velikem čarovnem zrcalu veliki ruski narod¹⁾ sam in slišali, kako trpi in se veseli, kako se joče in smeje, kako se nadeja in obupava; v tem zrcalu bodo videli dušo narodno do dna, videli bodo, kakšna je ta duša, nedotaknjena še ali le deloma dotaknjena od obče kulture človeške, bodisi zapadne ali vzhodne . . .

Zatorej bode pač vsa ogromna zbirka zanimala v prvi vrsti folkloriste, v drugi vrsti estetike kot take.

Estetiku, književnemu zgodovinarju se vriva samo od sebe zanimivo vprašanje:

Biva-li kaka bistvena razlika med narodnim in umetnim pesništvom?

Naravni razum in izkušnja odgovarjata negativno. Ni je bistvene razlike med tako zvanim narodnim in tako zvanim umetnim pesništvom glede ustvarjanja. Kakor vsaka 'umetna', tako je vsaka 'narodna' pesem delo posameznega človeka, čeprav pri narodnih pesmih skoro nikoli ni znano ime pesnikovo. To anonimnost razumemo prav lahko, ker vemo, da narodnih pesmi iz začetka niso pisali, nego so se samo ustno²⁾ širile od roda do roda. Da bi se ime kakega narodnega poeta ohranilo potomstvu, za to se pač ni brigal nobeden narodni pesnik, še manj važno se je to zdelo tistim, ki so se pesmi njegovih učili na

1) Namestu 'narod' bi bilo tukaj boljše reči: 'ljudstvo' . . . *Pis.*

2) Koliko število narodnih pesmi morejo nekateri preprosti ljudje nositi v glavi, kaže n. pr. fenomenalni spomin Bošnjaka Mehmeda Kolaka Kolakovića, ki je pred par leti pred odborom Matice hrvatske recitiral na pamet nad 40.000 verzov! *Pis.*

pamet; stvar sama se je torej ohranila — okrajšana, popravljena, pokvarjena ali pa podaljšana in modificirana v raznih varijantah — ime poetovo pa se je medtem že zdavnaj pozabilo . . .

Ako imamo torej pred očmi naravni princip, da ima tudi vsaka narodna pesem posameznega človeka za svojega duševnega očeta, nam postane takoj vse jasno!

Vsakdo da tudi v umetnosti, v poeziji to, kar ima sam; kakršen umetnik, takšen umotvor njegov.

V umotvoru vidimo duh umetnikov, vidimo duševno obzorje njegovo in pa njegove nazore o svetu. Vse to pa je odvisno od izobrazbene stopinje, na kateri stoji umetnik ali pesnik; ta pa je, kakor vsaki drug človek, časa svojega sin. Motijo se torej tisti, ki tako zvane narodne pesmi precenjajajo in jih smatrajo za nekaj »višjega«, kot nekak proizvod naroda samega kot takega itd. Ako sodimo narodne pesmi s stališča poprej označenega, bomo razumeli, zakaj so poedine narodne pesmi, bodisi lirske ali epske, silno različne poetične vrednosti. Bržčas pa se je pri vsakem narodu ohranilo to, kar je najboljšo, to je, kar je najbolj ugajalo pevcem in poslušalcem in jim še ugaja . . .

Da tudi umetni pesnik postane lahko naroden, je jasno. Narodni, t. j. najširšim slojem znan postane tem lažje, čim bližje stoji s svojimi nazori nazorom občinstva, kateremu »poje«. A čim višje stoji s svojim duševnim obzorjem nad obzorjem svojega časa in tistih mas, katerim poje, tem težje postane naroden t. j. široko znan in razumljen. Vse je torej odvisno od snovi, s katerimi se peča muza poetova. Razumeva se pač samo ob sebi, da imam tukaj zmerom v mislih pravega poetičnega genija — takega, ki sme o sebi reči: »Est deus in nobis, agitante calescimus illo.« —

Pesnjenje malo izobraženega narodnega »pevca« je nekako nezavedno ustvarjanje; pesnjenje na višini sočasne kulture stoječega poeta pa je popolnoma zavedno ustvarjanje . . .

Toda umetno pesništvo izobraženih pesnikov je vendar-le dedščina, je nadaljevanje tako zvanega narodnega pesništva. Puškini, Lermontovi, Nekrasovi, Majkovi, Apuhtini, Minski, Vjeličkovi i. dr. z modernega ruskega parnasa so torej nasledniki vseh tistih »brezštevilnih« brezimnikov, katerih pesniške proizvode je začel zbirati in izdajati prof. Sobolevskij.¹⁾

¹⁾ Per analogiam smemo tudi smelo trditi, da so ruski romanopisci in novelisti v nekem oziru nasledniki tistih brezimnih poetov, ki so v nevezani besedi ustvarjali ruske narodne bajke in pravljice . . .

Kdor čita n. pr. Puškina, vidi, kako rad se je naslanjal v obliki in dikciji na tako zvane narodne pesmi. Lermontov je v slogu in duhu narodne pesmi zložil »Pesem o carju Ivanu Vasiljeviču, mladem opričniku in hrabrem kupcu Kalašnikovu; in ta pesem po mojem mnenju ni samo najlepša pesem Lermontovljeva, ampak bržčas najlepša epska pesem v ruski literaturi vobče; v vseh drugih slovanskih književnostih pa se bode težko našla epska pesem, ki bi prekašala imenovano Lermontovljevo, kar se tiče plastičnosti in krepkosti.

Kakor pa so se naslanjali ruski umetni poeti nehote in hote na »narodne« vzore in motive, ravno tako so delali in še delajo poeti drugih slovanskih in neslovanskih narodov. Primerov si poišče lahko vsakdo sam.

Seveda se moderni izobraženi pesniki, bodisi kateregakoli evropskega naroda, ne naslanjajo izključno na narodne pesniške vzore svojih dotičnih narodov, nego postopajo po svojem individualnem vkusu in svobodno. Marsikateri moderni ruski poet je že peval v neruskih sonetih in prenekateri slovenski poet je vlival svoje misli in čuvstva svoja tudi že v neslovenske sonete, v perzijske gazele in starogrške in starolatinske distihe . . .

Namen modernega pesnika pa ni, da bi samo slepo smel poposnemati »ton« narodne pesmi! Ne!

Moderni pesnik zajemaj iz globočine svoje čuteče duše, iz svoje očiščene individualnosti, iz svojega »jaz«-a in iz realnega življenja.

Moderni poet poj in piši s stališča svojega časa in izobrazbe svoje ter z višine svojega sočasnega duševnega obzorja brez ozira na desno in na levo! Nad svojo pisalno mizo pa imej z zlatimi črkami zapisan ta-le program: »V imenu naroda, pravice, resnice, lepote in svobodne misli! V imenu vseh zatirancev, preganjancev in trpinov! V imenu vseobčega napredka človeškega!« . . .

Neka etična resnoba bodi modernemu pesniku tista skrivnostna luč, ki razsvetljuje vsaki umotvor njegov, pa bodi ta umotvor še tako realističen in naturalističen.

. . . . »Диктуешь совесть,
Перомь сердиты водить умъ.«

Tako pravi Lermontovljev pisatelj. V brezozirnosti pa naj bi bili starozavezni preroki modernemu poetu vzor. Govóri naravnost! — pa naj te čaka zato kaka »inkvizicija« . . .

* * *

Literarne zgodovinarje kakor tudi folkloriste bode v ruskih narodnih pesmih zanimala tudi vnanja oblika; mislim namreč verzno obliko, strofo in pa pesniško mero (ritem).

Kar se tiče stiha in ritma, vlada v ruskih narodnih pesmih velika svoboda; rekel bi, da se tudi v tej svobodi zrcali znana ruska »široka natura«. Ritem nekaterih pesmi se bliža že čisto ritmu proze. Že pri površnem čitanju pa zapazimo, da v pesniški meri (ritmu) pač prevladuje anapest (v v —), ki pa v posameznih verzih, kakor rečeno, nikakor ni dosledno in pedantično izveden.¹⁾

Pomisliti treba, da so se vse narodne pesmi zlagale za petje, a narodni pevec preskoči z elastično lahkoto čez kakršnekoli ritmične nepravilnosti — in menda boljše rečemo: pevec si takih navidezni »nepravilnosti« nalašč ustvarja sam zarad — napeva.

Da se dajo ruske narodne pesmi, tudi z najsvobodnejšim ritmom, prekrasno pevati, o tem sem se l. 1890. v Zagrebu prepričal sam, ko sem slišal Agrenjeva Slavjanskega in njegov mešani zbor.

Folkloristi in narodni psihologi gotovo tudi ne pozabijo omeniti, da ritem ruskih narodnih pesmi ne more biti čisto slučajna reč, nego da se tudi v njem kaj fino izraža značaj ruskega naroda samega.

Zakaj pa je temeljna pesniška mera južnoslovanskih narodnih pesmij trohej (-- v)?!

* * *

V ruskih narodnih pesmih se že kaže čitatelju vsa moč, vsa lepota, izrazitost in plastičnost ruskega jezika. Pravi duševen užitek je že zarad jezika samega čitanje knjige, napisane v tem bratovskem jeziku slovanskem.

Mladina slovenska pa naj bi se resno in marljivo poprijela učenja ruskega jezika, ki ima bogato književnost ne samo v poeziji, nego v vseh strokah znanosti in umetnosti.

A. Aškerc.

¹⁾ Primeri gori prevedeno pesem »Mrtvi kazak«. — Bodi mi dovoljeno čitatelja opozoriti na to, da sem jaz izkušal uvesti to »rusko mero« v naše pesništvo. Omenjam pesmi: »Afausij Sjemjonovič«, »Satanova smrt«, »Titus Marcus« in »Bazarska legenda«.

Pis.

